

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ

Харківський національний університет внутрішніх справ

Сумська філія

Кафедра гуманітарних дисциплін

ТЕКСТ ЛЕКЦІЇ

**з навчальної дисципліни «Вступ до спеціальності»
вибіркових компонент
освітньої програми першого (бакалаврського) рівня вищої освіти**

081 Право (право)

**№8 за темою «ОРГАНІЗАЦІЯ НАЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ В
УНІВЕРСИТЕТІ»**

Суми 2023

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 30.08.2023 р. №7

СХВАЛЕНО

Вченою радою Сумської філії
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 29.08.2023 р. №8

ПОГОДЖЕНО

Секцією Науково-методичної ради
ХНУВС з гуманітарних та
соціально-економічних дисциплін
Протокол від 29.08.2023 р. №7

Розглянуто на засіданні кафедри гуманітарних дисциплін Сумської філії
Харківського національного університету внутрішніх справ
Протокол від 29.08.2023 р. №2

Розробник:

Професор кафедри гуманітарних дисциплін Сумської філії ХНУВС, канд. іст.
наук, ст. наук. співр. Надія ДЕМИДЕНКО

Рецензент:

Професор кафедри соціально-гуманітарних дисциплін Харківського
національного університету внутрішніх справ, доктор філософських наук,
професор Олександр ТЯГЛО

План лекції

1. Методика організації та проведення практичних, лабораторних і семінарських занять.
2. Методика організації та проведення індивідуальних занять, консультацій, колоквиумів, ігор.

Рекомендована література

Основна

1. Байлов А.В., Литвин О.М., Чумак В.В. Науково-дослідницька діяльність студентів, курсантів, слухачів, аспірантів, ад'юнктів та докторантів: довідник молодого вченого / за заг. ред. О.М.Головка. Харків: ХНУВС : Тім Пабліш Груп, 2016. 363 с.
2. Данильян О.Г., Дзьобань О.П., Організація та методологія наукових досліджень: навч. посіб. Харків : Право, 2017. 446 с.
URI: [URL:https://dut.edu.ua/uploads/1_2032_60626625.pdf](https://dut.edu.ua/uploads/1_2032_60626625.pdf)
3. Костриченко В.М. Університетська освіта: Навч. посібник. Рівне: НУВГП, 2010. 94с. URI: <https://ep3.nuwm.edu.ua/2111/>
4. Кислий В.М. Організація наукових досліджень : навчальний посібник. Суми :Університетська книга, 2011. 224с.
URI: https://www.youtube.com/watch?v=DXc_KyXdiU&t=9s

Додаткова

1. Бірта Г. О. Методологія і організація наукових досліджень. Навч.посіб. К. : «Центр учбової літератури», 2014.142 с.
URI:https://shron1.chtyvo.org.ua/Burhu_Yurii/Metodolohiia_i_orhanizatsiia_naukov_ykh_doslidzhen.pdf
2. Каламбет С.В., Іванов Ю.В., Півняк Ю.В. Методолія наукових досліджень: Навч. посіб. Дн-вськ: Вид-во Маковецький, 2015. 191 с.
URI: <https://pgasa.dp.ua/wp-content/uploads/2017/10/3-1.pdf>
3. Методика та організація наукових досліджень: Навч. посіб. С. Е. Важинський, Т.І. Щербак. – Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2016. 260 с.
URI: http://lib-net.com/book/118_Metodika_ta_organizaciya_naykovih_doslidjen_.html
4. Мошинський, В. С. Система та процедури внутрішнього забезпечення якості вищої освіти URI: <http://ep3.nuwm.edu.ua/id/eprint/10062>

Інформаційні та навчальні ресурси в Інтернеті:

1. Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського.
URL:<http://www.nbuv.gov.ua>
2. ДНУ «Український інститут науково-технічної експертизи та інформації» (УкрІНТЕІ). URL: <http://www.uinte.kiev.ua>
3. ДУ «Інститут досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки Г.М.Доброва НАН України» URL: <https://stepscenter.org.ua/>

Текст лекції

1. Методика організації та проведення практичних, лабораторних і семінарських занять у вищій школі

Значне місце в системі підготовки фахівців посідають практичні заняття. Головне їх завдання – закріплення, переведення у довготривалу пам'ять теоретичних знань, формування навичок і вмінь з тієї чи тієї навчальної дисципліни, оволодіння апаратом наукових досліджень.

Практичне заняття (лат. praktikos – діяльний) – форма навчального заняття, під час якої викладач організовує для студентів аналіз окремих теоретичних положень навчальної дисципліни та формує навички і вміння їх практичного застосування через індивідуальне виконання відповідно сформульованих завдань.

Викладач вищої школи, який проводить практичні заняття, за погодженням із лектором навчальної дисципліни завчасно готує необхідний методичний матеріал – тести для виявлення рівня оволодіння відповідними теоретичними положеннями, набір завдань різного ступеня складності.

Основними завданнями практичних занять є:

- поглиблення та уточнення знань, здобутих на лекціях і в процесі самостійної роботи;
- формування інтелектуальних навичок і вмінь планування, аналізу й узагальнень, опанування навичок організації професійної діяльності;
- накопичення первинного досвіду організації виробництва та технікою управління ним;
- оволодіння початковими навичками керівництва, менеджменту та самоменеджменту.

Структура практичного заняття включає попередній контроль знань, навичок і вмінь студентів; формулювання загальної проблеми та її обговорення за участю студентів; розв'язування завдань та їх обговорення; розв'язування контрольних завдань, їх перевірка й оцінювання. Оцінки за окремі практичні заняття враховують, виставляючи підсумкову оцінку з дисципліни.

Кількість годин на практичні заняття з окремої дисципліни визначено навчальним планом. Перелік тем практичних занять міститься у робочій навчальній програмі дисципліни. Кількість студентів на практичному занятті не повинна перевищувати половини академічної групи.

У процесі проведення практичних занять використовують різні методи навчання. Оскільки головне завдання цього виду навчальної роботи – формування навичок і вмінь, то основними мають бути різноманітні вправи (підготовчі, пробні, за зразком, тренувальні, творчі, практичні, графічні, усні, письмові, професійні, технічні та ін.).

■ розуміння з боку студентів Практичні заняття мають відповідати таким вимогам:

необхідності володіти базовими теоретичними знаннями;

■ усвідомлення необхідності вироблення навичок і вмінь, що мають професійну спрямованість;

- забезпечення оптимальних умов для формування навичок і умінь (санітарно-гігієнічних, дидактичних, виховних);
- навчання студентів раціональних методів оволодіння навичками і вміннями;
- забезпечення самостійної діяльності кожного студента;
- дотримання систематичності й логічної послідовності у формуванні навичок і умінь студентів;
- розробка завдань для практичних занять з чіткою професійною спрямованістю;
- широке включення у систему практичних занять творчих завдань;
- систематичний контроль за виконанням практичних завдань;
- постійне заохочення практичної навчальної діяльності студентів.

Іноді доцільно відмовитися від практики, коли практичні заняття мають колективний характер: один студент виконує завдання на дошці, а інші працюють на своїх робочих місцях. Необхідно йти більш доцільним і ефективним шляхом: педагог має чітко визначити завдання, ознайомити студентів з методами самостійної діяльності, допомогти їм усвідомити алгоритм дій. Далі необхідно організувати самостійну роботу кожного студента.

Практичні заняття значною мірою забезпечують відпрацювання навичок та умінь прийняття практичних рішень у реальних умовах професійної діяльності, що мають теоретичний характер. Хоча на практичних заняттях відпрацьовують теми, за якими було прочитано лекції, доцільно, щоб на цих заняттях невелика теоретична частина передувала практичній. Це спрямовує студентів на науковий підхід до виконання практичних робіт, підвищує їх якість.

Лабораторне заняття (лат. labor – праця) – форма навчального заняття, на якому студенти під керівництвом викладача особисто проводять природні або імітаційні експерименти чи досліди з метою практичної перевірки й підтвердження окремих теоретичних положень навчальної дисципліни, набувають практичних навичок роботи з лабораторним обладнанням, устаткуванням, вимірювальною апаратурою, обчислювальною технікою, оволодівають методикою експериментальних досліджень у конкретній предметній галузі. Проведення таких занять потребує добре підготовлених, спеціально обладнаних навчальних лабораторій з устаткуванням (лабораторні установки, макети тощо). Інколи такі заняття доцільно проводити безпосередньо на виробництві, в умовах реального професійного середовища (на заводі, у полі, в науково-дослідному інституті).

Структура лабораторного заняття передбачає проведення поточного контролю підготовленості студентів до виконання конкретної роботи, виконання її завдань, підготовка індивідуального звіту про виконану роботу, захист перед викладачем.

Виконання лабораторної роботи оцінює педагог. Підсумкові оцінки за їх виконання враховують під час визначення семестрової підсумкової оцінки. Плани, технологію та методику проведення лабораторних робіт розробляють відповідні кафедри. Кількість годин на лабораторні заняття з окремої

дисципліни визначено навчальним планом, перелік тем лабораторних занять – робочою навчальною програмою дисципліни. Не можна замінювати лабораторні заняття іншими видами навчальних занять. Кількість студентів на занятті не повинна перевищувати половини академічної групи. Кожен студент має самостійно виконати всі лабораторні роботи й оформити їх результати.

У процесі організації та проведення лабораторних робіт викладачеві необхідно акцентувати увагу на таких аспектах, як змістовність лабораторних занять; забезпечення лабораторій, кабінетів новітнім обладнанням, яке відповідає технологіям сучасного виробництва; матеріалами, реактивами, приладами, апаратами; забезпечення самостійності студентів під час виконання лабораторних робіт; дотримання правил техніки безпеки; навчання студентів методів виконання цього виду робіт.

Семінар (лат. – розсадник) – вид навчальних занять практичного характеру, спрямованих на поглиблення, розширення, деталізацію, закріплення теоретичного матеріалу. Семінарські заняття сприяють активізації пізнавальної діяльності студентів, формуванню самостійності суджень, умінню обстоювати власні думки, аргументувати їх на основі наукових фактів; допомагають розвивати логічне мислення, формувати переконання, оволодівати культурою толерантності, активно впливати на соціальне становлення.

Ще у давньогрецьких школах вдавалися до диспутів, заслуховування й обговорення наукових повідомлень, коментування їх учителями. У добу Середньовіччя в доповнення до диспутів, дискусій з'явилися семінари. Головне завдання цього виду навчальної роботи – навчити студентів умінню критично висловлювати свої міркування щодо певних питань, сприяти оволодінню методами і прийомами риторики.

У XVIII-XIX ст. семінари широко ввійшли до структури навчальної роботи вищих шкіл. Якщо раніше їх використовували у вивченні літератури, теологічних дисциплін, юриспруденції, то у XX ст. у сучасній вищій школі вони набули поширення при вивченні багатьох дисциплін гуманітарного та соціального циклу.

У практиці навчальної роботи виокремлюють три різновиди семінарських занять: просемінари, семінари, спецсемінари.

Просемінари мають передувати власне семінарам, відігравати вступну, підготовчу роль і передбачати аудиторну роботу студентів під керівництвом викладача. Технологія проведення просемінарів передбачає формулювання теми заняття, дидактичної мети; добір методичного забезпечення; необхідні засоби для реалізації мети; організацію студентів на діяльність з урахуванням етапів роботи (визначення конкретного питання теми; рекомендація методів і прийомів опрацювання наукових джерел; виокремлення основних питань, наукова аргументація теоретичних положень; організація виступів студентів, постановка запитань, опанування культурою ведення дискусії з дотриманням принципу толерантності; підсумкове слово викладача).

Головна функція просемінарів – оволодіння технологією, методикою і технікою роботи на власне семінарах із урахуванням навчальної дисципліни. Просемінари зазвичай проводять на початку вивчення навчального курсу, у

програмі якого заплановано певну кількість годин на семінарські заняття. Два просемінари досить, щоб допомогти студентам оволодіти відповідним рівнем технології, техніки й методики підготовки та участі в семінарських заняттях.

Семінари – вищий рівень організації навчальної діяльності. Цією організаційною формою навчання передбачено підвищення пізнавальної активності студентів. Технологія організації та проведення семінарських занять передбачає попереднє визначення викладачем теми, основних питань, які винесено на обговорення, ознайомлення зі списком літератури для опрацювання та методичними рекомендаціями щодо систематизації результатів цієї роботи.

Безпосередньо на заняттях обговорюють основні проблеми теми, проводять дискусію, заохочують активність студентів, підбивають підсумки, оцінюють їх діяльність. Загалом семінари мають бути «розсадником знань», забезпечувати інтелектуальний розвиток студентів, формувати у них пізнавальну активність.

У процесі організації та перебігу семінарських занять важливо забезпечити оптимальні умови для спілкування на рівні «педагог – студенти», «студенти – педагог» на засадах демократизму й толерантності. Лише за умов вільного висловлювання власних думок, їх наукового обґрунтування активізується процес пізнання, формуються пізнавальні й соціальні мотиви учіння. Тому питання плану семінарського заняття мають охоплювати основний матеріал теми й бути короткими, чіткими. Їх можна формулювати як у стверджувальній, так і в запитальній формах. Зазвичай на семінарські заняття виносять не більше 4-6 запитань (на двогодинне заняття – не більше 2-3 питань).

У процесі проведення семінарських занять викладач має цілеспрямовано виховувати в студентів таку етичну рису, як *толерантність*, тобто терпимість до чужих думок і міркувань.

Після завершення навчання фахівці долучаються до активної виробничої й соціальної діяльності, яка відбуватиметься у соціальному середовищі (різноманітність виробничих, психологічних, моральних чинників, різні напрями в політиці, мистецтві, релігії та ін.). Це вимагає від особистості толерантності й уміння обстоювати власні позиції, погляди на певну проблему з позицій наукових законів і здорового глузду. Ці уміння саме й виробляють на семінарах.

Проблемні завдання повинні мати конкретну наукову, виробничу, соціальну спрямованість. Таку роботу проводять, як правило, на старших курсах. Цей вид семінару особливо ефективно впливає на інтелектуальний розвиток студентів, сприяє їх соціальному становленню як учасників професійної діяльності.

У процесі підготовки та проведення семінарських занять варто рішуче відмовитися від шкідливої практики, коли студенти, отримавши перелік питань, розподіляють між собою ролі, якими передбачено, хто конкретно висвітлюватиме те чи інше питання. Це призводить до формалізму, пасивності основної частини академічної групи. Лише активна участь усіх студентів у

розв'язанні окреслених завдань активізує їх, викликає задоволення в учасників семінару.

Важливу роль у формуванні професійної зрілості студентів відіграють *дослідницькі семінари*, які спрямовані на формування в учасників навичок та вмінь проведення наукових досліджень.

Спецсемінари проводять на старших курсах. Кафедри затверджують і розробляють тематику, укладають відповідні програми з чітким визначенням важливих тем, основної літератури. Обсяг занять залежить від обсягу й важливості загальної теми, кількості студентів. На вступному занятті педагог акцентує увагу студентів на значущості теми, знайомить із організацією роботи над нею, дає методичні рекомендації щодо підготовки наукових повідомлень, розробки технологічних карт. За студентами закріплюють конкретні теми (одну тему можна доручати 2-3 студентам) і складають календарний план підготовки матеріалів.

На заняттях вибрані студенти організовують і проводять навчальну роботу в групі, тобто виступають із науковими повідомленнями, ознайомлюють з технологічними картами, обговорюють окремі аспекти проблеми. Усі студенти конспектують необхідні матеріали, рекомендовану літературу. Таким чином вони займаються не лише трансляцією знань, а й набувають досвіду організації пізнавальної діяльності своїх товаришів.

2. Методика організації та проведення індивідуальних занять, консультацій, колоквиумів, ігор

Індивідуальне навчальне заняття (ІНЗ) проводять з окремими студентами з метою підвищення рівня їх підготовки та розкриття потенційних творчих здібностей. Цей вид занять організовують за окремим графіком із урахуванням індивідуального навчального плану студента. Форми, види, обсяг, методи проведення ІНЗ, форми й методи поточного і підсумкового контролів (крім державної атестації) визначають залежно від індивідуального навчального плану студента. ІНЗ можна проводити з однієї чи декількох дисциплін.

Консультація (лат. *consultatio* – звертання за порадою) – форма навчального заняття, що передбачає надання студентам потрібної допомоги у засвоєнні знань, виробленні практичних навичок, умінь через відповіді викладача на конкретні запитання, пояснення окремих теоретичних положень чи аспектів їх практичного застосування.

За спрямованістю консультація скерована на допомогу студентам з метою оволодіння методологією теми чи розділу, методами самостійної навчальної роботи. Кількість годин на консультації визначають, як правило, робочими навчальними планами на рік й індивідуальними планами науково-педагогічного працівника. Консультації проводять викладачі, які читають відповідний навчальний курс, за графіком, що його встановлює кафедра за погодженням із деканатами. Викладачі можуть надавати консультації групам студентів або окремим студентам.

Важливе місце в організації навчальної роботи студентів належить колоквиуму.

Колоквіум (лат. *colloquium* – розмова, бесіда) – вид навчальної роботи, що передбачає з'ясування рівня засвоєння студентами знань, оволодіння уміннями й навичками з окремої теми чи розділу. На колоквіум викладач запрошує в позанавчальний час групу студентів, в процесі співбесіди з'ясовує рівень засвоєння матеріалу, що дає змогу вносити корективи в лекційний курс і в практичні заняття.

Серед найрізноманітніших форм організації занять найбільше зацікавлення у студентів викликають *ігри, ігрові ситуації*, оскільки саме вони наближають навчальний процес до реального життя, сприяють формуванню практичних умінь і навичок, забезпечують практичну спрямованість навчання. Гра сприяє формуванню позитивної мотивації учіння, дає змогу бачити успіхи. Успіх веде до перемоги, перемога – до мотивації, мотивація – до бажання перемагати і до нових успіхів.

Ділові ігри. Ділова гра – це моделювання реальної діяльності у спеціально створеній проблемній ситуації. Вона є «засобом і методом підготовки та адаптації до трудової діяльності та соціальних контактів», методом активного навчання, який сприяє досягненню конкретних завдань, структурування системи ділових стосунків учасників. Її конструктивними елементами постають проектування реальності, конфліктність ситуації, активність учасників, відповідний психологічний клімат, міжособистісне та міжгрупове спілкування, розв'язання сформульованих на початку гри проблем.

Ділова гра є комплексною, багатофункціональною дією, у межах якої сполучено декілька взаємопов'язаних видів діяльності: аналіз і пошук розв'язання проблем, навчання, розвиток, дослідження, консультування, формування колективної діяльності.

Традиційні ділові ігри мають заздалегідь розроблений сценарій, орієнтовані на вирішення типових проблемних ситуацій, мають на меті навчити учасників гри оптимально розв'язувати ці проблеми.

У навчальному процесі ділову гру використовують з метою закріплення знань, які студент здобуває у процесі лекційних і семінарських занять, самостійної роботи. Застосування ділових ігор під час навчання дає змогу максимально наблизити навчальний процес до практичної діяльності, врахувати реалії сьогодення, приймати рішення в умовах конфліктних ситуацій, відстоювати свої пропозиції, розвивати в учасників гри колективізм та відчуття команди, отримати результати протягом незначного періоду. У спеціально створених умовах студент «проробляє» найрізноманітніші життєві ситуації, які дають йому змогу сформулювати світогляд, відстояти свою позицію.

Характерними ознаками ділових ігор є отримання результатів, спрямованих на розв'язання проблем за короткий проміжок часу; зацікавленість учасників гри, підвищена, порівняно з традиційними методами, ефективність навчання; педагог безпосередньо перевіряє знання студентів, їхню підготовку, вміння розв'язувати проблеми.

Усі ділові ігри можна класифікувати за часом проведення (ігри без обмежень часу, з обмеженням часу, в реальному часі); за оцінкою діяльності (гру кожного учасника оцінюють або ні); за остаточним результатом (ігри з

жорсткими правилами та відкриті ігри); за завершальною метою (навчальні, пошукові, констатуючі); за методологією проведення (рольові, групові, імітаційні, організаційно-діяльнісні, інноваційні, ансамблеві); за сферою використання (промислові, навчальні, кваліфікаційні).

Ділова гра, імітуючи окрему ситуацію, дає змогу розв'язувати конкретно сформульовані завдання та проблеми, розробляти методи розв'язання проблем. Вона має жорстку структуру і правила, головною функцією якої є вироблення навичок та вмінь діяти у стандартних ситуаціях. Ділову гру використовують для засвоєння нового та закріплення старого матеріалу, вона дає можливість студентам зрозуміти і вивчити навчальний матеріал з різних позицій.

У вищому навчальному закладі застосовують різноманітні модифікації ділових ігор, а саме: імітаційні, операційні, рольові ігри, діловий театр, психосоціодрама.

Імітаційні ігри. На заняттях імітують діяльність певної організації, підприємства, навчально-виховного закладу, події, конкретну діяльність людей (ділова нарада, обговорення плану) та умови, у яких відбувається подія (зал засідань, кабінет керівника). Сценарій імітаційної гри, крім сюжету подій, містить опис структури і призначення процесів й об'єктів, що їх імітують.

Операційні ігри допомагають відпрацювати виконання конкретних операцій, наприклад, методики написання твору, організації та проведення тренінгових занять, специфіки обчислення тощо. Ігри цього виду проводять в умовах, які імітують реальність.

У **рольових іграх** відпрацьовують тактику поведінки, дій, функцій і обов'язків конкретної особи. Для їх проведення розробляють модель-п'єсу ситуації, між учасниками розподіляють ролі.

«Діловий театр». Під час таких ігор розігрують певну ситуацію і поведінку людини в цій ситуації. Студент має мобілізувати свій досвід, знання, навички, зуміти ввійти в образ, оцінити ситуацію, знайти правильну стратегію поведінки. Основне завдання методу інсценізації – навчити студентів орієнтуватися у різних обставинах, давати об'єктивну оцінку своїй поведінці, враховувати можливості інших, встановлювати з ними контакти, впливати на їх інтереси, діяльність. Для ділових ігор складають сценарій, де описано конкретну ситуацію, функції і обов'язки діючих осіб, їх завдання.

Психодрама і соціодрама дуже близькі до рольових ігор і «ділового театру». Це також театр, але вже соціально-психологічний, у якому відпрацьовують уміння відчувати ситуацію в колективі, оцінювати і змінювати стан іншої людини, уміння ввійти з нею в контакт. Такі види ігор найчастіше використовують у процесі підготовки майбутніх учителів, соціальних працівників, практичних психологів.

Як правило, ділова гра складається з таких етапів: ознайомлення учасників гри з метою, завданнями та умовами гри; інструктаж щодо правил проведення гри; утворення учасниками гри робочих груп; аналіз, оцінка та висновки результатів гри.

На першому етапі – підготовчому – обґрунтовують вибір гри, визначають ігрові цілі та завдання, формують проблемну ситуацію, розробляють сценарій

гри, готують інформаційний і методичний матеріал. На другому етапі розглядають правила проведення гри та функції гравців. Третій етап залежить від змісту та форми конкретної гри і полягає в обговоренні учасниками гри поставлених проблем, прийнятті узагальнених рішень, їх аналізі.

Ділова гра належить до активних методів навчання, які забезпечують активну творчу діяльність студента, створюють умови для підвищеної мотивації та емоційності, розвивають критичне мислення.

Інтелектуальні ігри. Культура на межі двох тисячоліть – це культура діалогу. По-перше, причиною діалогу є пізнавальний та емоційний інтерес, тобто він виконує інформаційну функцію в широкому розумінні слова. По-друге, діалоги передбачають інтерактивну взаємодію. Таким чином здійснюється комунікативна функція. І, по-третє, діалог виконує орієнтувальну функцію.

Дебати – гра, що має на меті допомогти студентам сформувати навички, необхідні для досягнення життєвого успіху в сучасному суспільстві. Задум дебатів – підвищити рівень знань студентів. Тому брати участь у них треба для того, щоб чогось навчитися. Інакше кажучи, у дебатах важливішим є процес навчання, ніж кінцевий результат кожної гри – перемога або поразка. Гра в «дебати» розвиває допитливість.

Технологія дебатів має ім'я Карла Топпера, який ввів це поняття. Студенти, які грають у «дебати», навчаються логічно та критично мислити, помічати суперечності у найдосконаліших твердженнях, переконливо доводити свої думки та погляди іншим особам. Дебати навчають розуміти, що будь-яка тема та судження мають право на існування, допомагають у навчанні.

Сьогодні проведення дебатів поширене у школах та університетах усього світу. Більшість європейських країн мають дебатні програми в кожному навчальному закладі. Ідеї щодо їх створення сягають сивої давнини, Стародавньої Греції, коли дебати були виявом демократії. Студенти давнини навчалися мистецтва дебатувати. Вони відстоювали інтереси спочатку однієї, а потім іншої сторони з метою глибше й повніше зрозуміти тему, яку обговорюють.

У Середні віки навчання в Європі передбачало опанування вмінням публічно виступати, дебатувати для тих, хто в майбутньому пов'яже своє життя з політикою та юриспруденцією. На початку історії Сполучених Штатів дебатні клуби організовували тільки в університетах. Під час президентської кампанії 1960-х рр. у США перші серії телевізійних дебатів між Джоном Ф. Кеннеді і Р. Ніксоном сприяли їхній популярності.

Студенти одержують багато користі від дебатів. Працюючи разом, учасники перетворюються із гравців команди на справжніх друзів. Дебати починаються з мети – короткого та простого твердження, де визначають, що саме обговорюватимуть обидві сторони. Під час гри в дебати необхідно уважно слухати своїх опонентів, оскільки ті гравці, які не вміють слухати, не завжди розуміють, у чому слабкість аргументів їх опонентів. Важливим в інтелектуальних іграх є те, що знання змінюють свою традиційну роль. Щоденне здобуття знань стає для студентів буденним заняттям, а в

інтелектуальних іграх знання – важливий інструмент розв'язання життєвих проблем, бо вони асоціюються з успіхом у житті, а успіх – це перемога.

Інтелектуальні конкурси змінюють і роль педагога, оскільки під час гри потрібно публічно виявляти знання. Для викладача важливо, щоб його студенти виявили кращі знання, вивчили матеріал глибше, оскільки від їх виступів залежить успіх усієї команди.

У результаті інтереси педагога, студента збігаються, тому що обидві сторони зорієнтовані на успіх, зростає працездатність, ступінь засвоєння матеріалу, рівень самостійної роботи і творча віддача, активізується інтелектуальна діяльність студента, його емоційний стан, вияв почуттів сягає найвищого рівня. Тому викладач стає радником, консультантом, спрямовує його діяльність щодо самостійного пошуку знань.